

CORONA VİRÜSÜ VE HUKUKUMUZA ETKİSİ

İlk defa Çin'in Wuhan şehrinde ortaya çıkan, hayvanlardan insanlara bulaştığı düşünülen Corona Virüsü tüm Dünya'yı hızlı bir şekilde etkisi altına aldı. İnsanlar öncelikle bu virüsü önemsemeden hayatlarına devam edebileceklerini düşündüler ve olayın vahametinin farkına varamadılar. Ardından kendi yaşadıkları ülkeler de bu salgın riski ile karşı karşıya kaldığında Covid-19'un sıradan bir hastalık olmadığını, yayılma hızının çok yüksek olduğunu ve insanların nefes alamayacak hale gelmelerine neden olduğunu bizzat gözlemleyerek öğrendiler. Ardından Dünya Sağlık Örgütü corona virüs salgınını küresel pandemi ilan etti, birçok ülkede bu salgın hastalık nedeniyle hayat durma noktasına geldi, olağanüstü tedbirler uygulanmaya başlandı ve sokağa çıkma yasakları ilan edildi. Ne yazık ki bu virüs ülkemizde de görüldü ve hızlı bir şekilde yayılmaya başladı. Bunun akabinde ise sınır kapıları kapatıldı, birçok ülkeye ulaşım engellendi, bazı spor müsabakaları ertelendi, bazılarının seyircisiz oynanmasına karar verildi, birçok işyeri kapatıldı, düğün salonları kapatıldı, düğünler, cenazeler iptal edildi, mahkemeler duruşmaları erteledi, cezaevlerinde açık ve kapalı görüşler iptal edildi. Bu salgının insan vücuduna etkisi çok büyük olduğu gibi sosyal hayata da etkisi çok büyük oldu ve muhtemeldir ki bu hastalık nedeniyle önümüzdeki günlerde hukuk alanında da birçok sorun ortaya çıkacak. Bu yazımızda özellikle bu salgın neticesinde ortaya çıkabilecek durumları ve bunun hukuk düzleminde etkilerinin nasıl olacağını anlatacak ve tartışacağız.

Öncelikle birçok vatandaş tarafından bu salgın nedeniyle devlet eliyle uygulanan tedbirlerin hukuki bir dayanağı olup olmadığı merak edilmektedir. Söz konusu tedbirler devletin pozitif yükümlülüğü gereği Anayasa'da yer alan kamu sağlığı ile ilgili hükümler doğrultusunda halkı korumak adına alınmaktadır. Yasal dayanağı Anayasamız ve 1593 Sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'dur.

Tartışılması gereken bir başka konu bu virüsün neden olduğu halin mücbir sebep teşkil edip etmemesidir. Ancak kanunumuzda mücbir sebebin tanımı açık bir şekilde belirtilmemiştir. Bu nedenle söz konusu durumun mücbir sebep teşkil edip etmeyeceğinin tartışılması için doktrin ve Yargıtay içtihatları incelenmelidir. Doktrin ve Yargıtay içtihatları incelendiğinde ise mücbir sebebin varlığından bahsedebilmek için;

- Söz konusu durumun sözleşmede mücbir sebep olarak öngörülmüş olması,
- Hukuki ilişkinin kurulduğu tarihte mücbir sebebin öngörülemez olması veya olay öngörülse dahi, olayın hayata etkisinin ne denli büyük olacağının öngörülememesi,
- Mücbir sebebin tarafların kontrol alanlarının dışında gerçekleşmiş olması,
- Taraflarca her türlü tedbir ve önlem alınmasına rağmen mücbir sebebin sözleşme edimini ifayı imkansız hale getirmesinin önlenememesi,
- Olayın tüm ülke genelinde etkiler yaratıp yaratmadığı,

Kriterlerinin değerlendirilmesi gerekmektedir. Henüz vaka sayısının bugün itibarıyla 47 olması ve ülkemizde diğer ülkelerde olduğu gibi sokağa çıkma yasağının ilan edilmemiş olması değerlendirildiğinde şuan için bu salgının mücbir sebep teşkil etmeyeceği düşünülse de hastalığın İtalya ve İran'daki seyri göz önüne alındığında hızlı bir şekilde yayılabilme olasılığı da ne yazık ki kuvvetle muhtemeldir. Yargıtay tarafından günümüzde yaşanan hukuki sorunların değerlendirmesi yapılırken oluşturulacak içtihatların nasıl olacağı ise şuan için belirli ve öngörülebilir değildir ancak hastalığın yayılma hızı da düşünülürse içinde bulunduğumuz sürece ilişkin mücbir sebep halinin uygulanması tarafımızca şaşırılacak bir husus olmayacaktır.

Bir başka sorun da ileri tarihli rezervasyonlar ile kurulan sözleşmelerde durumun ne olacağıdır. Örneğin düğün salonları vb. yerlerin İçişleri Bakanlığı'nın genelgesi doğrultusunda geçici olarak faaliyetlerinin durdurulmasının akabinde 5 ay öncesinden düğün salonundan rezervasyon

yaptıran tüketici ile düğün salonu sahibi arasındaki ticari ilişkinin durumu ne olacaktır? Tüketici hizmet alamadığı için ödemiş olduğu parayı veya kaparoyu talep etmek isteyecektir ve bu en doğal hakkıdır, ancak düğün salonu sahibinin de bu durumda herhangi bir kusuru yoktur ve o da haliyle zarar etmek istemeyecektir. Somut olaylar gözlemlendiğinde birçok düğün salonu sahibi cayma bedeli talep etmekte veya kendilerine ödenen kaparoları iade etmek istememektedir. Bu durumda ödenen paranın iadesi hangi esaslara göre yapılmalıdır? Kanaatimizce bu durumda Türk Borçlar Kanunu'nun 136. maddesi gereğince edimin mücbir sebep ve zorlayıcı hal nedeniyle kusursuz ifa imkânsızlığına dayalı olarak iade edilmesi gerekmektedir. Çünkü karşılıklı borç yükleyen sözleşmelerde imkânsızlık nedeniyle borçtan kurtulan borçlu karşı taraftan almış olduğu edimi sebepsiz zenginleşme hükümleri uyarınca geri vermekle yükümlüdür. Peki vadetmiş olduğu hizmeti yerine getiremediği için para iadesi yapmak zorunda kalan düğün salonu sahibi bu zararını devletten talep edebilecek midir? Malumunuz olduğu üzere devletin varoluş amaçlarından birisi kamu düzenini sağlamak ve kamu sağlığını tehlikeye düşürecek durumlar karşısında önlemler almaktır. Vatandaşlarını korumak için söz konusu yasakları getiren devletin herhangi bir kusuru olduğunu söylemek mümkün değildir ancak sosyal devlet ilkesi de göz ardı edilmeden hareket etmek zaruridir. Kanaatimizce bu tarz sorunlar yaşayan ve bunun neticesinde ekonomik geleceği ciddi şekilde sarsılacak olan işverenlere bazı fonlar eliyle en azından ticari devamlılıklarını sağlamaları adına devlet tarafından destek verilmesi gerekmektedir.

Salgının etkilerinin iş hukuku bağlamında da çok mühim sonuçlar doğuracağı aşikârdır. Ailesinde kronik rahatsızlığı olan veya yaşlı bireyler bulunan fertler muhtemeldir ki hastalığın yayılmasıyla birlikte daha korumacı yaklaşacak ve yeri geldiğinde fedakârlık yaparak işine gitmeyi reddedecektir. Örneğin bir maske üreticisinde müdür pozisyonunda çalışan Ahmet Bey hastalık yayıldığında evinden çıkmak istemeyerek işe gitmediğinde, şu an siparişleri yetiştiremeyen işvereni tarafından işten çıkarılabilecek midir? Peki işten çıkarılması halinde bu durum haklı nedenle fesih mi geçerli nedenle fesih mi olacak yoksa haksız bir fesih mi olacaktır? Bunlar önümüzdeki günlerde karşı karşıya kalacağımız başlıca sorunlardan bazılarıdır.

İşveren evden çalışma sistemine geçebilir mi, geçtiğinde etkileri nasıl olacaktır? Evden çalışma sistemine geçiş yapan bir işverenin, çalışanlarının sağlığını düşündüğü bir gerçektir lakin evden çalışma sistemine geçiş kanaatimizce İş Kanunu'nun 22. Maddesi kapsamında esaslı değişiklik olacaktır ve çalışanların bu değişikliğe onay vermesi gereklidir. Yazılı izni olmayan çalışanlar bu durumda iş akitlerini feshedebilecek veya değişikliği kabul etmeyebilecektir. Örneğin bir yazılım şirketinde çalışanların çoğunluğu evden çalışma sistemine geçmek isteyecek ve bu durum onların lehine olabilecektir ancak aynı şirkette çalışan ve görevi yemek yapmak olan işçi evden çalışma sistemine geçişte işini yapamayacaktır. Eğer bu değişiklik o işçinin maaşını alamamasına ya da daha az ücret almasına neden olarsa bu durum onun için esaslı bir değişiklik olacak ve neticesinde de bu değişikliği kabul etmeme ve haklı nedenle iş akdini feshetme hakkına sahip olacaktır.

Ayrıca kanaatimizce bu virüsün etkisi yalnızca özel hukuk alanında olmayacak ceza hukuku bağlamında da birçok suç meydana gelecektir. Son dönemde yurtdışından ülkeye giriş yapan vatandaşların 14 günlük karantina sürecine dikkat etmeleri gerekliliği devlet yetkililerimiz tarafından açıkça dile getirilmektedir. Ancak bu uyarılara rağmen bazı vatandaşların bu süreyi dikkate almadıkları fark edilmiş neticesinde ise karantina sürecinin devlet kontrolünde bazı yurtlarda yapılması sağlanmıştır. Karantina alanında bulunan kişiler kolluk kuvvetlerinin uyarılarını dahi dikkate almadan belirlenen yerlerden kaçma çabası içerisine girmişlerdir. Bu şekilde yapılan uyarıları dikkate almaksızın toplum sağlığını riske atan şahısların söz konusu fiilleri Türk Ceza Kanunu madde 195 kapsamında suç teşkil etmektedir. Söz konusu maddede "bulaşıcı hastalıkların birine yakalanmış veya bu hastalıklardan ölmüş kimsenin bulunduğu yerin karantina altına alınmasına dair yetkili makamlarca alınan tedbirlere uymayan kişi iki aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır"

hükmü yer almaktadır ve kendilerine bu madde doğrultusunda yasal işlem yapılması zaruridir. Ayrıca son dönemde bazı ünlü şahısların da yurtdışından geldikten sonra 14 günlük karantina sürecine riayet etmedikleri ve diğer bireylerin sağlığını tehlikeye attığı anlaşılmaktadır. Kanaatimizce bu kişiler hakkında da TCK 195 kapsamında yasal işlem yapılabilir.

Hatta daha bugün(17.03.2020) Konya’da karantinada bulunan vatandaşlarımızdan bir tanesi karantina bölgesinden kaçmaya çalışmış ve Konya Emniyet Müdürü Mustafa AYDIN’ın beyanına göre, kaçma girişimine engel olan polis memurunun yüzüne tükürerek “Ben hastaysam sen de hasta ol!” demiştir. Burada söz konusu polis memurunun hastalandığı ihtimalde nasıl bir suç ile karşılaşmış oluruz? Kanaatimizce bu durum “olası kast” olarak ifade ettiğimiz suçun kanuni tanımındaki fiilin gerçekleşebileceğinin mümkün veya muhtemel bir şekilde “öngörülmesine” rağmen, sonucun meydana gelmesinin göze alınması, bir nevi “olursa olsun” biçimindeki bir düşünceyle fiilin ifa edilmesi şeklinde meydana gelen hallere örnektir. Burada tartışma oluşturacak husus ise olası kastın yöneldiği suç türüdür. Burada olası kast yaralama için mi yoksa öldürme fiili için mi mevcuttur? Corona virüsünün ölüm oranlarının %2-3 bandında seyretmesi, gençlerde hastalığı atlatma oranının daha yüksek olması ve 55 yaşın üstünde polis memuru da bulunmadığı göz önüne alındığında fikrimizce burada olası kast ile yaralama durumu mevcuttur. Elbette somut olayda polis memuru hastalanmaz ise suç teşebbüs aşamasında kalmış olacaktır. Elbette yalnızca bu örnekte dahi tartışılması gereken birçok yön vardır, bu ve benzeri durumların hukuk camiası tarafından titizlikle çalışılması gerekmektedir zira hiç şüphe yok ki, bu ve benzeri uyuşmazlıklar çok kısa bir süre içinde hayatımıza dâhil olacaktır.

Sonuç olarak; bu uyuşmazlıkların hepsi somut olaylara göre şekillenecektir. Lakin bu sorunların ortaya çıkmış olması dahi salgının yaşamımıza etkisini gözler önüne sermektedir. Söz konusu uyuşmazlıklar kısa sürede oluşacak içtihatlar doğrultusunda çözümlenecektir. Bugün itibariyle yapılması gereken sözleşmelerde mücbir sebep maddesinin yazılış şeklide dikkat edilmesi gerekliliğidir. Şuan için tek temennimiz ülkemizin corona virüs salgını nedeniyle daha fazla zarar görmemesi ve en kısa sürede bu tehlikenin atlatılmasıdır.